

Այն է հոտ ըսածդ, ինչու չեմ տեսներ, ինչով կը վնասէ ինձի. արդեօք գաւազանս կը զարնէ, թէ քարով կամ սուրով. քու քիթդ այդչափ տկար է որ աներևոյթ բանէն կը ծեծուի ու կը ցաւի. և այլ այս տեսակ տգիտական խօսքեր: — Հիմա կարելի է ըսէք թէ այդպիսի յայտնի բանին չհաւտացող և ծաղրող մարդ ո՞ր կը գտնուի աշխարհիս վրայ: — Էցուն է ամէն աշխարհք, ամէն քաղաք, ամէն տուն: Այն ամէն անգամ որ մէկն իր խելքը չհասած բանի մը վրայ կ'ուզէ խելք հասցնել, ու ուրիշի ըսածն արհամարհելով կը խօսի ու կը գրէ, նոյն հոտառութիւն չունեցողին համար ըսածներս կ'ընէ, և միտքն ալ կը դնէ թէ շատ խելքով բան է ըրածը:

(ԳԻՏԻ ՀԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ)

ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ ԱՌԱԿ

Դէպք պատահ բազումոյն և գեղջոյն Բերոնեյին:

Աշխարհիս կեանքը մեզի թշուառ ընելու մեծ պատճառներէն մէկն ալ մեր վիճակին գոհ չըլլալն է, և ինչ բանի մէջ որ Նստուած դրեր է զմեզ՝ անկէ դուրս ասքերնիս դարձնելն է: Այսին Նստուած իւրաքանչիւր մարդոյ համեմատ կեանք տուեր է և վիճակ, որն որ ճամբայ մըն է մարդուս իր վախճանին հասնելու. երբոր մարդ մը այս ճամբէն կը խտտորի՝ իբրև թէ իր էութեանը դէմ ընելով, խեղճ և ողորմելի կ'ըլլայ, Նստուածոյ դրած կանոնէն դուրս ելլելուն և իրեն չափը չգիտնալուն համար: Աւտի մեծ իմաստութիւն մըն է իր վիճակին գոհ ըլլալը՝ ինչ որ Նստուած իր նախասահմանութեամբ որոշեր է մեզի: Այսին օրինաւոր է մարդոյ անգոհ քաղց մը ունենալ արդարութեան ու առաքինութեան. վասն զի որչափ որ աս անգոհութիւնը զմարդ քաջալերելով մը կը մխիթարէ, այնչափ ալ պատուոյ ու սնոտի փառաց ետևէն վազելը իր վիճակին տեղոհ ըլլալով՝ զմարդ տաքնա-

պելով կը նեղէ ու թշուառ կ'ընէ: Այս օրերս Ֆենելոնի շինած տղոց համար առական ընտիր գիրքը կարգալովս՝ տեսայ այս ճամարտութեան ճշգրիտ պատկերը իր զուարճախօս առականերէն մէկուն մէջ. նորուս մաքիս շատ հաճոյ եկաւ իր նոր կերպ բացատրութիւններն ու մտածմունքը, և ուղեցի թարգմանաբար գրել որ մեզի օրինակ ըլլայ, ու գտնուած վիճակներնուս վրայ գոհ ըլլալ սովորինք: Այլ յուսամ որ հեղինակին լեզուն չգիտցողներուն ալ հաճոյական պզտի ծառայութիւն մը ըրած ըլլամ:

Ատենք թագուհի մը սաստիկ պառաւած՝ ինչուան բոլոր ակաւներն ու մագեր թափած էին, ու գլուխը հողմաշարժ տերներու պէս կու գար կ'երթար, ակնոցովն ալ չէր տեսնար, երեսը այնչափ կ'ընծաւարէր քաշուեր էր՝ որ քթին ծայրը թունելին կը դպէր, ու ինքը չորցած պղտիկցած, կուտը կծիկ եղած, ու կուզէր ելած՝ կարծես թէ շինծու կեղծիք մըն էր ամենին: Ահա մը, որ իւր ծննդեանը ներկայ գտուեր էր, եկաւ իրեն ըսելու թէ կ'ուզէ նորէն երիտասարդ ըլլալ: — Ամենայն յոգնութեամբ, պատասխանեց թագուհին. բոլոր ակունքս կու տայի թէ որ կարենայի քսան տարեկան աղջիկ մը դառնալու: — Պէտք է ուրեմն, ըսաւ վհուկը, պառաւութիւնդ ուրիշի մը ծախես, ու անոր երիտասարդութիւնն ու առողջութիւնը գնես: Ուսմանք քու հարկը տարիք: Թագուհին փնտռել տուաւ ամէն տեղ մէկ մը, որ ուղեկցող զինքը երիտասարդացնելու համար ծեր ըլլալ: Շատ մը մուրացիկ աղքատներ եկան՝ որ կ'ուզէին հարստանալով ծեր ըլլալ. բայց երբոր տեսան թագուհին չորցած ճիւղալ գարձած, որ կը հաղայ, կը խորդայ, խիւսով կ'ապրի, աղտեղի, պժգալի, հիւանդոտ ու ցնդած, չուզեցին յանձն առնել հարստանալու համար այն խեղճութեան մէջ ինչալ յանձն առնուլ, ալ լաւ համարելով մուրաշալն ու պատրաստ լալթեր հագնելը: Այս գային նաև փառասէր մարդիկ, որոնց գլխոյն կը խոստանար մեծամեծ պատիւներ և պաշտօններ. բայց ասոնք զինքը այնպէս զգուշիկ տեսնելէն վերջը՝ «Ինչ ընենք այս պատուոյ տոտիճանները, կ'ըսէին, երբոր չհամարձակինք երևնալու մարդկանց դիմացը», «Արջապէս երեցաւ շնորհագէմ գեղացի աղջիկ մը, որ ուղեց փոխել իր երիտասարդութիւնը գլխոյու. թեան թագին հետ, որուն անունն էր Բերոնեյ: Պառաւը առջի բերանը այս բանիս վրայ վշտացաւ որ իր պառաւութեանը հետ գլխոյու թիւն ալ պիտի կորսնցնէ. սկսաւ ճարը մտածել. «Եթէ ընենք, ըսաւ Բերոնեյին, թագաւորութիւնս, կէտը ինձի՝ կէտը քեզի բաւական է, գու գեղացի պզտի աղջիկ մըն էս», — Զէ, պատասխանեց աղջիկը, ինձի բաւական չէ ան, և սմբողջ կ'ուզեմ. ապա թէ չէ, թող ինձի իմ գեղձուկ վիճակս, ծաղկադէմ գեղովս. ևս ալ քեզի կը թողում քու հարկը տարիք, թարշամալ երեսդ, և մահը որ ոտքերուդ տակ կը պարտի: — Պատասխանեց թա-

գուհին թէ՛ « Ի՞նչ ընեմ, ի՞նչպէս ապրիմ՝ թէ որ ալ տէրութիւն չունենամ », — Ըսաւ աղջիկը . « Ինծի պէս ծիծաղէ , պարէ , երգէ » . ու աս ըսելով սկըսաւ ինքը ծիծաղել , պարել ու երգել : Թագուհին որ ամենեւին այն բաներուն ախորժ չունէր , ըսաւ Բերոնէին . « Դու իմ տեղս ի՞նչ պիտի ընես , որ ամենեւին պառաւու թեան վարժած չես » : — Չեմ գիտեր ընելքս , պատասխանեց գեղացին , բայց կ'ուզէի փորձել . վասն զի ըսած եմ թէ թագուհի ըլլալը աղէկ բան է : Քանի որ աս դաշնագրու թեան վրայ ելն , վհուկը հոն հասաւ՝ ըսելով գեղեցիկ աղջկանը . « Կ'ուզե՞ս պառաւ թագուհւոյն վիճակը փորձել , տեսնել թէ թագուհին վիճակին փառաւորութիւնը բանիդ կու գայ թէ չէ » : — Կ'ուզեմ , ըսաւ աղջիկը : Ու նոյն վայրկեանին մէջ կ'ընկնէր ծածկեցին աղջկան ճակատը , մազերը ճերմկեցան , ու գէմքը թթուեցաւ , գլուխը սկսաւ շարժիլ բոլոր ակռաները մէկտեղ , և մէկէն հարիւր տարուան եղաւ : Վհուկը պզտի տուփ մը կը բանայ և մէջէն պաշտօնեաներու ու պալատականներու բազմութիւն մը կը հանէ՝ ճոխութիւն հագուած : Ասոնք դուրս ելլալու առէն կամաց կամաց կը մեծնան և կը սկսին իրենց յարգութիւնները ընել նոր թագուհւոյն : Մեծ կոչուք մը կը պատրաստեն իրեն , բայց Բերոնէն ոչ ախորժակ ունէր և ոչ ծամելու կարողութիւն . ու ամբոյցած ափշած մնացեր էր , և ըսելքը ընելքը չէր գիտեր . կը հազար սարսափելի կերպով մը խղճուէր չափ . հայլի մէջ կը նայէր ու կապկէ մըն ալ տգեղ կը տեսնար ինքըզինքը , ու ցաւելով կը մտածէր՝ թէ ի՞նչ անխելքութեամբ թագուհի ըլլալու փափաքեցաւ : Իսկ բուն ճշմարիտ թագուհին՝ անկիւն մը քաշուած կը ծիծաղէր ու կը սկսէր գեղեցկանալ , մազերը և ակռաներն ալ տեղը կու գային . թարմ և կարմրագոյն երես մը կ'ունենար , և կոտորուելով մը օոքի վրայ կ'ելէր . բայց ինքն աղտոտ հին ու աղտոտ հագուստներովը կարծես թէ մոխիրներու մէջ թաթխուած էր : Աս կերպ հագուստին չէր վարժած ամենեւին , անոր համար սկսաւ նեղանալ . պահապաններն ալ խոհակերոցի աղախիններէն մէկը զինքը կարծելով՝ կ'ուզէին պալատէն դուրս վաճառել : Ան ատեն Բերոնէն ըսաւ իրեն . « Ահա թագուհի չըլլալու համար չփութեր ես , իսկ ես ալ թագուհի ըլլալովս . ան ահա քուկին պսակդ , տուր ինծի իմ մոխրագոյն հագուստս » : Ու մէկէն առանց ժամանակ տալու որ մտածէ , նորէն փոփոխութիւնը շուտ մը եղաւ , և թագուհին ծերացաւ ու գեղեցկը երիտասարդացաւ : Հազիւ թէ փոփոխութիւնն եղաւ , պառաւը շատ զըջաց այս բանիս վրայ , բայց ալ ժամանակը անցեր էր : Վհուկը գառապարտեց զասոնք՝ իւրաքանչիւրը կենալու իրեն վիճակին մէջ : Թագուհին կու լար ամէն օր՝ իր պառաւու թեան ցաւերը քաշելով , ու կ'ըսէր . « Ափսոս , թէ որ Բերոնէն եղած մնացած ըլլայի , իրաւ հիմա հիւղի մը մէջ բնակած կ'ըլլայի , ու շագանակով կ'ապրէի , բայց պարելով կ'անցընէի ատենս ծառին տակը հովուաց հետ իրենց սրնգին ձայնովը : Ի՞նչ բանի կու գայ այս փառքն ու հանգիստը , երբ ես ամէն բանի մէջ նեղութիւն կ'իմանամ , ու այսչափ հարստութիւնն ու ծառաներու բազմութիւնը չեն կրնար գարման մը ընել ինծի » : Այս ախուր մտածմունքներն իր հիւանդութիւնները օրէ օր կ'աւելցընէին . տասուերկու բժիշկ քովը միշտ իր ցաւերը շատը .

նեղու կարծես կ'աշխատէին : Դրսէն ամենքը իր վրայ եղած խնամքը տեսնելով՝ զինքը կ'երանէին , ու ինքը մտածելով գեղջուկին հանգիստ վիճակն որ կորսնցուց կը հալէր ու կը մաշէր : Վերջապէս երկու ամէն մեռաւ : Երբոր իմացաւ Բերոնէն թագուհւոյն մահը , ուրախացած կը պարէր իր ընկերներովը ծաղկալից գաշտին մէջ յստակ առուակի մը եզերքը . վասն զի հասկըցաւ որ շատ խելացի ու երջանիկ գտնուած է թագաւորութիւնը կորսնցընելովը : Վհուկը գարձաւ զինքը տեսնելու , և իրեն իրեք հոգի առաջարկեց , որոնց մէկը երիկ ընտրէ իրեն . մէկը ծեր , բնու թեամբ ախուր , անհաճոյ , նախանձոտ և անգուծ , բայց հարուստ , զօրաւոր և մեծ իշխան մը , որով մեծ փառքի պիտի հասնէր Բերոնէն . միւսը սիրուն երիտասարդ մը , քաղցրաբարոյ , ընտանի , սիրելի , ու աղնուական ցեղէ , բայց աղքատ , և թշուառ ամէն բանի մէջ . վերջինը իրեն պէս գեղացի , ոչ գեղեցիկ և ոչ տգեղ , ոչ հարուստ և ոչ աղքատ , չես կրնար ըսել թէ կը սիրէր զինքը թէ չէր սիրէր : Ուստի չէր գիտեր աղջիկը թէ այս իրեքին որն ընտրէ . որովհետեւ բնութեամբ շատ կը սիրէր հագուել կապուել , գեղեցիկ զգեստները , ծառաներ ու մեծամեծ պատիւներ . բայց վհուկը իրեն ըսաւ . « Գնա , ինեդ մի ըլլար . գագրէ Բերոնէն այդ զքեզ խաբող փափաքէդ . տես աս գեղացին , ահա քեզի յարմար մարդ : Դու շատ պիտի սիրէիր երկրորդը , և սաստիկ սիրելի պիտի ըլլայիր առաջինին , բայց երկուքն ալ զքեզ դժբաղդ պիտի ընէին . բաւական է որ երրորդը քեզի հետ սիրով կենայ : Լաւագոյն է խոտի մը վրայ պարել , քան պալատի մը մէջ սրտմաշուէրով տանջուել . Բերոնէն ըլլալ գեղի մը մէջ , քան թշուառ տիկին մը ալ . կուշիներով զարդարուած . աչք խաբող մեծութեանց մի փափաքիր , ան ատեն երջանիկ կ'ըլլաս քու երկրագործ էրկանդ հետ բոլոր կենացդ մէջ » :

ՄԿՐՏ . ՌԱՖ .

ԱՇ . ՎՍԲ .

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վիրգիլիոսի գերեզմանը :

Վիրգիլիոս Հռովմայեցւոյ մատենագրական փառացը ներկայացուցին է , ինչպէս { Ռուլիոս Վեսար անոնց պատերազմական քաջութեանցը և () դատոսն ալ քաղաքական հանճարոյն : Վիրգիլիոս Խտալիոյ պարծանաց մէջ ամենէն աւելի անեղծ մնացած է . ժամանակը , որ յաղթական կամարներուն վրայ բարձրաբանդակներով ձևացուցած՝ Հռովմայեցւոյ մէջ նուաճեալ ազգաց պատկեր-